

Múlt, jelen, jövő . . .

Magyar zsidók a magyar mezőgazdasági kultúra szolgálatában

Írta Gál Miklós

a Magyar Izraeliták Pártfogó Irodája mezőgazd. oszt. vezetője

Ha a múltnak a jelennel való kapcsolatait vizsgáljuk, megállapíthatjuk, hogy ezek a kapcsolatok összefüggőek és így, a múlt ismerete különösen hasznosnak ígérkezik arra, hogy napjaink legégetőbb zsidó-vonatkozású agrárkérdéseit megértjük és azok megoldását sikerrel kíséreljük meg.

A zsidó a hajdankorban is földművelő nép volt. Úgy a biblia, mint a ránk maradt régi zsidó írások telve vannak a földműveléssel kapcsolatos rendelkezésekkel és szabályokkal és csak midőn annak szabad gyakorlatában gátolva volt, fordult a kereskedelemhez. Kezdetben a zsidók nomád életet éltek, amely alatt természetesen az állattenyésztés volt főfoglalkozásuk és csak a Kánaánba való megtelepedésük után váltak földművelőkké.

Azt, hogy a zsidók ezer esztendő óta napjainkig a magyar mezőgazdaságban miként helyezkedtek el, *történelmi adatokkal tudjuk alátámasztani. Nem vitás, hogy a honfoglaláskor a magyarok az országban már zsidókat találtak.*

A birtok szerzésének alapja: Szent István alatt, illetve után az ősfoglalás, a vásárlás és adományozás volt. *Kétségtelen, hogy a kazár zsidók az ősfoglalású birtokokból részesedtek s az idők folyamán, amikor a pénzforgalom embrionális voltából kezdett kibontakozni, kezdhettek a többi zsidók is kisebb-nagyobb birtokokat vásárolni. Adomány birtokokat természetesen csak a kiválók kaphattak, kik erre akár hősiességük útján nyertek érdemeket, akár pedig valamely más ténykedésük folytán találtak arra érdemeseknek. Azt, hogy ezek között zsidók is voltak, a történelmi források igazolják. Később kialakult egy másirányú ingatlanbirtoklás is: a zálogbirtoklás rendszere. A zálogbirtokos, az adós ingatlanát bírhatta és használhatta. Mindez azt bizonyítja, hogy a zsidók földműveléssel már akkor is foglalkoztak és azt nem csak rabszolgákkal, hanem saját maguk is gyakorolták.*

Az Árpád-kor végéig a zsidók szabadon szerezhettek földbirtokot. Az esetleges vallási és egyéb megszorító intézkedések az ingatlanszerzéssel nem, voltak semmiféle kapcsolatban, mert azok okai nem gazdaságiak voltak. Az első nagyobb csapás a zsidókat Nagy Lajos idejében érte, majd Mátyás király bocsátott ki egy rendeletet, melyben megtiltotta az ingatlanok elzálogosítását és zsidóknak megtiltotta az ingatlanra a kölcsönnyújtást. Ezt a tilalmat Ulászló is megújítja. A XVI. században azonban a rokonéi zsidók Batthyány Ádám gróftól már bírtak földeket, földadót fizettek a földesúrnak s tetszésük szerint művelhették a földet. A XVII. század elején eszközölt adóösszeírásokban találni

zsidó jobbágyat, aki rendes telken gazdálkodott, mások pedig mint bérlők üzték földművelést egyes korcsmákhoz tartozó földeken. Az a körülmény, hogy a ránk maradt hivatalos feljegyzések ilyen adatokat tartalmaznak, azt bizonyítja, hogy a zsidók a földművelet a török hódoltság után is örömet gyakorolták ott, ahol arra alkalom adódott. József császár uralma alatt a törvényhatóságokhoz érkezett rendeletek a könnyítések egész sora mellett megengedi azt is, hogy a zsidók paraszt-birtokokat bérelhessenek, ha azt önmaguk művelik meg. Ezek a rendeletek voltak kiindulópontjai a zsidók későbbi fokozatos mezőgazdasági tevékenységének. II. Lipót alatt a zsidók földműveléssel már tételes törvények alapján foglalkozhattak és a gazdálkodást mind kiterjedtebb mértékben szabadon üzték. I. Ferenc alatt – a XVIII. század elején – ezek a lehetőségek, a tiltó rendelkezések következtében, visszaesést mutattak. Majd e rendeletek megszüntetése után, a birtok-elzárólagosítás mellett, kezd mindinkább terjedni a birtokok haszonbérbe adása.

Ezidőben az uradalmak épp oly rosszul gazdálkodnak, mint a középbirtokok. A mágnás külföldön érzi jól magát, kastélya üresen áll, birtokát bérbe adja. A köznemes abban különbözik a mágnástól, hogy az extra Hungáriám non est vita elvét vallja.

De különben épp oly rosszul gazdálkodik, mint ez. More patrio szántogatja az ősi birtokot, mert azt tartja, hogy azokkal az eszközökkel, azzal a tőkével és munkaerővel, amikkel ősei megélték, ő sem fog éhenhalni s amint nem változtat a hagyományos gazdálkodási rendszeren, ama szokásokban és erkölcsökben is konzervatív, melyeket az ősi birtokkal együtt örökölt.

A zsidókat a századok folyamán mesterségesen szorították a kereskedelem és pénzületek folytatására, és ennek dacára belőlük került ki az idők folyamán a haszonbérlők jár észé.

A haszonbérletek jelenlegi alakjának hazánkban kimutathatólag 100 évnél nagyobb múltja van. Az 1839-iki országgyűlésen javaslatba hozták, hogy az urbáriális telkek birtoklása a zsidóknak engedessék meg.

Az 1867:XVII. t.-c. mondja ki a zsidók egyenjogúsítását és ekkor lett általános és törvényen alapulólag megadva a zsidóságnak az egyenlő jog a mezőgazdasági ingatlanok szerzésére és hasznosítására.

Ebben az időben a királyi család magyarországi birtoka közel 30.000 hold. Ebből bérbeadtak 27.800 holdat s e területből keresztény bérlőké 17.600 hold, zsidó bérlőké 10.200 hold, vagyis 37% a zsidóknak volt bérbeadva.

Foglalkoznunk kell azzal a kérdéssel is: milyen volt a magyar zsidók gazdálkodása, mikép helyezkedtek el a mezőgazdasági kultúra keretében, ért-e olyan eredményeket el, mely a népszámban való arányszámának megfelelt. Hogy jól gazdálkodott, vagy jól gazdálkodik-e a zsidó gazda, igenlően válaszolhatunk. *E téren a magyar zsidók nemzeti hivatást töltöttek be.*

Nagyon jól tudjuk azt, hogy a sikeres gazdálkodás előfeltétele a racionális állattenyésztés minél belterjesebb felkarolása. Ahol magas fokon áll az állattenyésztés, ahol e téren kiváló produktálnak, ott maga a gazdálkodás vitele és általában a gazdasági kultúra is magas fokon kell, hogy álljon. Összeállítottuk két évtized tenyészállatvásáraitak alapján a kitüntetett, díjazott, vagy

egyébként is elismerésben részesült gazdaságok tulajdonosait, – vallás szerint tagozódva. Ezek szerint:

a kitüntetések összes száma 1294, melyben 25i a zsidó, vagyis 19.6%. Ezek a számok kétségbevonhatatlanul azt bizonyítják, hogy a zsidók az általuk kezelt gazdaságokat a produktivitásnak az országos átlagukat messze túlhaladó fokára emelték, mert hisz oly kiváló tény észanyagot 'produkáltak, melyet országos aeropág jelentett ki elsőrangúnak. A tárgyilagos szemlélőnek tehát el kell ismerni, hogy a zsidók nemcsak nagy tőkét, *de nagy szakértelmet is vittek be a gazdaságokba.* Ugyanez vonatkozik a növénytermelés minden ágára is, ahol a *magnemesítés terén is kiváló eredményeket értek el.* Egyes zsidó gazdaságok a gazdasági kultúra úttörői voltak és némely vidékek gazdasági fellendülésének szinte irányítóivá váltak. *Állt ez kivált a múltban, mikor még úgyszólván pionírszolgálatot kellett teljesíteni az okszerű gazdálkodás vezetése és terjesztése terén, amikor egyes gazdaságok elmaradt kultúráját csak a racionális gazdasági üzemek példaadása tudta a maradiság útvesztőjéből a modernebb gazdasági üzemek ösvényére terelni.* A kiválóbb zsidó gazdaságok tanúskodnak erről. Hogy csak néhányat soroljunk fel: a Kohner, Hatvány, Kornfeld, Kufiler, Schossberger és Weiss bárók. A Györgyey, Szöld, Pajzs, Lonkai, Lichtschein stb. gazdaságok. De nemcsak a zsidó birtokosok és bérlők, de ezek gazdaságainak zsidó vezetői is olyan szakismeretekkel rendelkeztek, melyek hathatós előmozdítói voltak az eredményeknek.

E helyen tisztelettel és szeretettel kell megemlékezni a most betegen fekvő, aranydiplomás – egyben az első magyar okleveles gazda – Blantz Jenő jószágigazgatóról, akinek bölcs, széleskörű, mély tudásából profitál még ma is az egész agrár-apparátus. De nemcsak a gyakorlatban, hanem, a szakoktatás terén is fontos pozíciókat töltöttek be zsidók. Hogy csak a legkiválóbbakat említsem meg, zsidó származásúak voltak: lovag Kerpely Kálmán akadémiai igazgató, aki a növénytermelés terén végzett úttörő munkát, dr. Weiser István egyetemi nyilv. rendes tanár, kísérletügyi főigazgató, az állatélettani és takarmányozási kísérleti állomáson, s végül, de nem utolsó sorban prof. dr. Rácz Mihály biológus, a debreceni akadémia volt h. igazgatója, európai híru tudós, stb.

E történelmi visszapillantás, mint bevezető szavaimban is említettem volt, szükséges ahhoz, hogy amikor a kibontakozás útját keressük, a múltból merítsünk példát és erőt a jelen problémáinak megoldásánál.

Még csak annyit a múltból, hogy nincs okunk mea-culpázni. Dolgoztunk, alkotunk, rátermettségünkkel megálltuk a helyünket. S mindezért elismerésül, jutalmul kaptuk az 1939:IV. t.-c.-t. Ezt a törvényt általában zsidótörvénynek, vagy legjobb esetben ú. n. zsidótörvényként emlegetik. *E helytelen meghatározás helyett, olyan fogalmazást mernék adni, hogy ez a törvény az ú. n. zsidóellenes törvény.* Mert, aki a zsidó törvényeket ismeri, az azt is tudja, hogy a zsidó törvényekben ilyenek állnak: „szeresd felebarátodat mint tenmagadat”, nem pedig elfogultságból származó paragrafusok.

Sokan lehetnek, kik előtt a mezőgazdaság egy kicsit egzotikum is, éppen ezért tudnunk és ismernünk kell azt a mélyreható

különbséget is, mely a mezőgazdasági üzem és más üzem között van. Mert pl. míg az ipari üzemnél a matéria és a masina, addig a mezőgazdasági üzemnél a természet és az ember a főtényezők. A mezőgazdasági üzem éppen ezért komplikáltabb és nehezebb! mert az anyag és a gép együttes munkájának eredménye sokkal biztosabban vetíthető előre, mint az az eredmény, amit a természet és az ember együttes munkája elérhet. Mégis a földművelésnél a föld, trágya és munka együttműködésével, az állattenyésztésnél a fajta, az egyedkiválasztás és a takarmányozás együtthatásával biztosítottak láthatjuk az eredményt. Jó módszerek alkalmazásával biztos a mennyiségi és minőségi termelés. *Allítjuk, hogy nemcsak az értékesítésre, de a termelésre is a zsidó készség kiválóan alkalmas.*

A mezőgazdasági kérdésekkel kapcsolatban feladatunk kettős-irányú:

egyrészt a kivándorolni szándékozók fizikai munkára való kiképzése, főként Palesztinába készülõ chalucok nevelésére. E tekintetben az ország különbözõ gazdaságaiban teremtettünk kiképzési lehetőségeket, 1940-ben még mintegy 800 helyet biztosítottunk hittestvéreinknél, de vállalkoztak kiképzésre főpapi, főúri birtokosok is: *A humanitás, a biblikus jóság és a kiállítás példáját mutatva: a Hercegprímási uradalom, a Zirci apátság uradalma, sédeni Ambrózy György a Mária. Terézia-rend lovagja, vitéz gróf Festetics Kristóf, stb. is szívesen fogadtak bennünket.* Sajnos! kiképzési mozgalmunk e pillanatban negatív, mert jóllehet a múlt évben az illetékes hatóságok ilyirányú kéréseinket teljesítették, ezidén a legalizációt nem sikerült kieszközölnünk.

Második és ezidőszerint semilyen tiltó rendelkezéssel nem gátolt akciónk, a kisfarmer-képzés. Azokra gondolunk, akik állástalanokká váltak, végkielégítettek, ipar, trafik, korcsma-jogot vesztettek, általában kistökések kisfarmerekké való átképzésére. Itt mindenekelőtt az önellátást tartjuk szem előtt. Nagy előny az, ha semmiért sem kell a piacra menni, vagy az üzletre szorulni. Természetszerűen ezt a szükségletek teljes fedezésénél alig tudjuk elérni, de nézzük csak, mit kell tennünk, ha ezt el akarjuk érni.

Mindenekelőtt szükségünk van megfelelő keretre és ennek első ettája, ha az 1939:IV. t-c. 15. §-a szerint is biztosított 600 n-öles telket veszünk, vagy ha nincs elegendő tőkénk, bérelünk. Vidéki hittestvéreinknél ez a keret többé-kevésbé rendelkezésre áll, a fővárosiak, vagy városiak húzódnak ki a perifériákra, a vidékre. A bérösszegek alacsonyak. Egy ilyen telek egy részén bolgárkertészetet teremtünk, gyümölcsfákat ültetünk. Egy másik részét elkerítjük baromfi-udvarnak és magunk megépítjük hozzá a baromfi-ólakat. Ne arra fektessük a fősúlyt, hogy az ól parádés legyen, hanem hogy azt tisztán tartsuk. Ez utóbbihoz pedig ingyen lehet hozzájutni. Baromfi-állományunk nemcsak tojással, de hússal is ellát bennünket. Tudjuk azt, hogy a fűszeres tojásért szívesen ad árut. Ha nincs kellő tőkénk egy tehén vásárlására, tejszükségletünk fedezésére nagyszerűen alkalmas egy kecske is. Kitűnő, jobb, egészségesebb teje van, mint a tehénnek.

Ezután néhány 'család méh. A méz egészségügyi szempontból is fontos produktum, hiánytalanul pótolja a cukrot.

Természetesen ott, ahol az egyénileg nem ütközik vallás-erkölcsi nehézségbe, tartson az illető sertést.

Amire pedig az egész kiserőművet alapítjuk: az a nyúltenyésztés. Ezt két irányban folytatnók.

Divatosabb, általánosabb is, de főképp jövedelmezőbb: az angoranyúl tenyésztése. Igényesebb is, több és bízható munkával jár. Kisebb fáradsággal szerényebb kereseti lehetőséget nyújt a hús és prémnyulak tenyésztése. Semmi akadályja persze, hogy mindkettővel foglalkozzunk egyszerre.

Nézzük az angorát először. Ezzel a kis kultúrcsodával rengeteg visszaélés történik. Az emberek hiszékenyek s a mai bizonytalan világban könnyen reagálnak, a sokszor csak propagandisztikus ízű reklámokra. Az egyik oldalon havi 500 pengős jövedelmet ígérnek, hogy tenyészanyagot adhassanak el, másfelől pedig 20-30 pengő, 1-2 láda s egy kis drótháló, s már kész az egzisztenciát ragyogóan biztosító angora-farm. Persze az utóbbi is nyulat akar eladni. E szélsőségek között van azután arany középút. Mindenek fölött rátermettségre, szaktudásra van szükség. Ahhoz, hogy eredményes legyen munkánk, itt elsősorban van szükség lelki átalakításra. Legfőbb jövedelmi forrásnak a munkaerőt tekintjük. Hangsúlyozzuk, hogy a befektetett tőke szerény kamatozást nyújt, de konzerválja a vagyont.

Azután itt van a házinyúl. Rengeteg olyan cikket olvastunk, amely a népélelmezést és annak hiányosságait tárgyalja. Tudjuk, hogy pl. Budapest évenként 20-000 q, vagyis 2 millió kg. lóhúst fogyaszt. Tagadjuk, hogy a lóhús fogyasztásának hívei lennének. Igaz, hogy a magyar mindig szerette a lovat és mint állat-ideál áll előtte, de milyen messze áll az attól a szeretettől, mely eljutatja az embert a lóspórtól a lóhús fogyasztás szeretetéig?! Ha megkérdeznénk a lóhús fogyasztót, hogy mit eszik szívesebben, a finom, gusztusos nyúlhúst, vagy a száraz vörös lóhúst, nem kétséges, hogy a nyúlhús győzne! Ha ló helyett házinyulat fogyasztanánk – lévén igen szapora – egy év múlva el tudnánk látni az egész országot olcsó és ízletes nyúlhússal, egy ország didergő gyermekeit olcsó prémmel és takaróval.

A problémák, ha nehezek is, megoldhatók. Egy kis megalkuvást és még kevesebb lemondást kérünk. Megalkuvást, mert nem lesz annyi jövedelmünk; lemondást, mert a jövőben nem lesznek meg a vagyonszerzés könnyű lehetőségei. De lesz nyugodtabb életünk, mert ha nem is ad fényes ígéretet, de nem követel annyi kötelezettséget sem, mint eddigi meghajszolt életünk.

Kövessük Ábrahám és Izsák ősatyjaink példáit, kik valahányszor a filiszteusok betömték kútjaikat, ők mindig újabbakat ástak. Ezzel elérték azt, hogy a filiszteusok irigysége csodálattá, rosszakarata, megbecsüléssé változott és őseinknek ez a szívós kitartása, ellenfeleikben komoly békevágat ébresztett, melyet mind' annyiszor valóra is váltottak. Bizzunk őseink Istenében és Mgyjük rendületlenül, tetteikben megnyilvánuló hittel, hogyha mi az eddig betömtött keresetforrásaink helyett új keresetforrásokat nyitunk, ez nekünk is megbecsülést fog hozni és a magyar józanság, meg a zsidó tettvágy és életigenlés ismét tartós, őszinte, áldásos békevágat fog egymásra találni, valóra válni, egybeforrni.